

Koronaviruspandemia ja sosiaalityö – globaalit haasteet ja ratkaisut

Tutkimussuunnitelma
13.11.2020
PANDA-tutkimusryhmä
Prof. Timo Harrikari
Lapin yliopisto

1. TUTKIMUSHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	3
1.1. HANKKEEN LIITTYMINEN AIEMPAAN KANSAINVÄLISEEN JA/TAI KANSALLISEEN TUTKIMUKSEEN/HANKKEEN TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT SEKÄ TARKOITUKSET JA TAVOITTEET	3
1.2. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA/TAI HYPOTEESI(T):	4
1.3. TUTKIMUKSEN AVULLA SYNTYVÄT TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TIETEELLINEN VAIKUTTAVUUS, MAHDOLLISUUS TIETEELLISIIN LÄPIMURTOIHIN JA TUTKIMUKSEN UUDISTUMISEEN	5
1.4. HAUN ERITYISTAVOITE	6
2. TUTKIMUSHANKKEEN TOTEUTUS.....	6
2.1. TYÖSUUNNITELMA JA AIKATAULU.....	6
2.2. TUTKIMUSAINEISTO, TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSYMPÄRISTÖ	7
2.3. RISKIEN ARVIOINTI JA VAIHTOEHTOINEN TOTEUTUSTAPA.....	9
3. TUTKIMUSRYHMÄ JA YHTEISTYÖTAHOT	10
3.1. TUTKIMUSHANKKEESSA TYÖSKENTELEVÄT HENKILÖT JA HANKKEEN KANNALTA KESKEISET ANSIOT	10
3.2. YHTEISTYÖTAHOT JA NIIDEN KESKEISET ANSIONSA HANKKEEN KANNALTA	10
4. VASTUULLINEN TIEDE.....	11
4.1. TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET.....	11
4.2. TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMINEN.....	13
4.3. AVOIMEN TIETEEN EDISTÄMINEN	13
4.4. KESTÄVÄN KEHITYKSEN PERIAATTEIDEN HUOMIOONOTTAMINEN.....	13
5. YHTEISKUNNALLISET VAIKUTUKSET JA VAIKUTTAVUUS	14
5.1. VAIKUTUKSET JA VAIKUTTAVUUS TIEDEYHTEISÖN ULKOPUOLELLA	14
6. LÄHDELUETTELO	15

1. Tutkimushankkeen tarkoitus ja tavoitteet

1.1. Hankkeen liittyminen aiempaan kansainväliseen ja/tai kansalliseen tutkimukseen/Hankkeen tutkimukselliset lähtökohdat sekä tarkoitukset ja tavoitteet.

Vuoden 2020 alussa koronaviruspandemia levisi Kiinasta ympäri maailmaa, yllättäen läntiset kansallisvaltiot. Pandemian vaikutukset talouteen, politiikkaan ja ihmisten jokapäiväiseen elämään ovat olleet ennennäkemättömiä. Tämän hakemuksen valmisteluvaiheessa (11.11.2020) virustartunnan on maailmanlaajuisesti saanut 51 966 448 ihmistä ja sen aiheuttamiin oireisiin on menehtynyt 1 282 303 ihmistä. Pandemia on laajentunut planetaariseksi ilmiöksi, joka on osoittautunut mekanismeiltaan monimutkaiseksi hallita, koska globaali keskinäisriippuvuus on kasvanut dramaattisesti viimeisten 30 vuoden aikana (Gomez ym. 2013; Ductor & Leiva-Leon 2016). Maailman terveysjärjestö WHO ja kansalliset hallitukset ovat pyrkineet jatkuviin riskinarviointeihin ja tarjonneet suuntaviivoja pandemian hallitsemiseksi. Tiedotusvälineissä ensisijaisina pandemiaan liittyvinä huolenaiheina ovat näkyneet huoli terveydenhuollon resursien saatavuudesta ja elinkeinoelämän toiminnan jatkuvuudesta.

Koronaviruspandemiaa voi hyvällä syyllä kutsua ”mustaksi joutseneksi” (Black Swan, Taleb 2010). Käsitteellä viitataan äkilliseen ja odottamattomaan tapahtumasarjaan, jolla on laajamittaisia ja kauaskantoisia seurauksia. Tiedeyhteisölle maailmanlaajuisen pandemian leviäminen ei kuitenkaan ole ollut yllätys; yhteiskuntatieteilijätkin ovat ennakoineet sen kaltaisten ilmiöiden ilmaantumista yli kolmen vuosikymmenen ajan (Beck 1986). Vaikka ihmislajin olemassaolo planeettallamme on ollut uhanalainen useita kertoja, saatamme siltikin elää tällä hetkellä aivan uutta, erityisen epävakaa maailmanaikaa, jossa kohtaamme lisääntyvästi konkretisoituvia ekologisista uhkia, luonnonkatastrofeja, pandemioita ja muita inhimillisiä katastrofeja. Tällaiset tapahtumasarjat saattavat tappaa ihmisiä massoittain ja uhata siten jopa koko ihmiskunnan olemassaoloa. Globaalin keskinäisriippuvuuden vuoksi tapahtumasarjat koskettavat erottamattomasti myös vauraiden länsimaiden väestöä, joka on tottunut elämään varsin vakaisissa ekologisisissa ja rauhanomaisissa olosuhteissa. (Asprone & Manfredi 2014; Harrikari & Rauhala 2019). Ekologisten olosuhteiden muuttuessa myös sosiaaliset olosuhteet muuttuvat (Lorenz 2014; Pant 2010). Koronaviruspandemian on otaksuttu muuttavan perusteellisesti ihmisyyhteisöjen ja yhteiskuntien *sosioekologista kudosta* (esim. Putnam 2000) eli sitä, millä tavoin yhteiskunnat järjestäytyvät, miten sosiaaliset instituutiot toimivat ja miten ihmiset käyttäytyvät ja toimivat jokapäiväisissä ympäristöissään. Globaalisti tarkastellen kaikkein haavoittuvimmassa asemassa pandemian kaltaisten ilmiöiden suhteen ovat demografisesti runsaslukuisimmat ja taloudellisesti köyhimmät planeettamme alueet. (Therborn 2013).

Sosiaalityö on globaali tieteenala ja käytäntöperustainen ammatti, jonka tavoite on edistää sosiaalista muutosta, ihmisten yhteenkuuluvuutta, lisätä heidän vaikutusmahdollisuuksiaan ja haastaa syrjiviä sosiaalisia rakenteita (IFSW 2018; myös Adams, Dominelli & Payne 2009). Sosiaalityö muodostaa yhdessä terveydenhuollon kanssa väestön hyvinvointia ylläpitävän julkisen palvelujärjestelmän perusrakenteen. Sosiaalipalvelut tukevat koko väestöä järjestelmätasolla, mutta ammatillisen sosiaalityön nimenomaisena tehtävänä on *yhteiskunnan haavoittuvimmassa asemassa olevien ja erityistä tukea tarvitsevien väestöryhmien* kanssa työskentely, huolehtiminen heidän oikeuksiensa toteutumisesta ja heidän viimesijaisen hoivansa turvaaminen (Mapp ym. 2019; Jordan 2007; Gehlert & Browne 2019; Metteri et al. 2013). Sosiaalityön ytimessä ovat länsimaissa väestöryhmät, jotka ovat pudonneet keskiluokkaisesta, kulutusmahdollisuuksiin nojautuvasta elämäntavasta, ja jotka kohtaavat toistuvasti vaikeuksia selviytyä jokapäiväisestä elämästään. Nämä väestöryhmät saattavat olla joutuneet ristiriitoihin

lähiympäristöjensä kanssa ja tulleet niiden syrjimiksi. Sosiaalityöllä on viimesijainen vastuumm. kodittomien, mielenterveysongelmaisten ja rikoksesta tuomittujen hyvinvoinnista.

On täten ollut yllättävää, ettei asiakastyön etulinjassa työskentelevien sosiaalityön ammattilaisten ääni ole juurikaan kuulunut koronaviruspandemiaa käsittelevässä julkisessa keskustelussa. Siinä sosiaalityön rooliksi on lähinnä osoitettu pandemian seurausten hoitaminen. Rajoitustoimilla ja muilla pandemiaan liittyvillä yhteiskunnallisilla toimenpiteillä on vaikutuksensa koko väestöön, mutta dramaattisimmat vaikutukset niillä on kuitenkin ollut niihin kansalaisiin, joilla muutenkin on vaikeuksia selviytyä jokapäiväisessä elämässään. Ensimmäiset kansainväliset pandemia-aikaa käsittelevät empiiriset analyysit osoittavat, että mielenterveysongelmista kärsivien henkilöiden ongelmat ovat pandemia-aikana pahentuneet (e.g. Sherman ym. 2020). Yksilölliset elämänhallinnan ja sosiaaliset ongelmat ovat siten taipuvaisia vaikeutumaan kriisitilanteissa, mutta samalla kriisit tuottavat laadullisesti uudenlaisia haasteita sosiaalityöhön. Kodittomien oli vaikea löytää suojaa kevään 2020 liikkumisrajoitusten aikana, lasten jokapäiväinen ravinnonsaanti vaarantui koulujen sulkemisen myötä ja perhehoitoon sijoittaminen vaikeutui virustartuntojen pelon vuoksi. Esimerkit muistuttavat siitä, kuinka etulinjan sosiaalityöntekijät ovat kohdanneet täysin uusia haasteita tarjotessaan tukea asiakkailleen. Sosiaalityöllä tulee epäilemättä olemaan merkittävä rooli pandemian jälkeisissä toimissa, mutta kokemukset pandemian ”ensimmäisen aallon” ajalta ovat osoittaneet, että sosiaalityö kohtaa myös pandemian aikana vakavia haasteita, jotka edellyttävät sosiaalipalveluorganisaatioilta adaptiivista hallintaa (mm. Boyd & Folke 2012; Folke ym. 2005) eli uuteen tilanteeseen mukautuvien työtapojen kehittämistä sosiaalisen tuen, turvan ja huollon tarjoamiseksi.

Laajemmin tarkasteltuna edellä kuvatut lyhyet esimerkit osoittavat, kuinka nopeasti länsimaiden sosioekologinen kudos on alkanut organisoitua uudella tavalla pandemian seurauksena. Useat länsimaiset hallitukset ovat koronapuheissaan luonnehtineet muutoksia ”uudeksi normaaliksi”. Uusi normaali on saamassa vastinparikseen ”uuden epänormaalin”, joka johtaa uudenlaisiin poikkeavuuden määrittelyihin ja leimaamisprosesseihin. Etulinjan sosiaalityöntekijöiden on täytynyt sopeutua uusiin olosuhteisiin nopeasti ja poikkeustilanne lisännyt painetta poiketa sosiaalityön ammattieettisistä periaatteista. Kun lisäksi sosiaalityön ytimessä ovat kasvokkainen vuorovaikutus, kosketus ja myötätunto, on kysyttävä vakavasti, kuinka pandemia muuttaa ihmisten jokapäiväistä elämää, sosiaalisen turvan järjestämistä ja ammatillista sosiaalityötä.

1.2. Tutkimuskysymykset ja/tai hypoteesi(t):

PANDA-hankkeen tavoitteena on kuvata ja selittää sosiaalihuollon organisaatioiden, sosiaalityön ammattilaisten ja sosiaalityön asiakkaiden toimintaa ja toiminnassa tapahtuneita muutoksia koronaviruspandemian aikana ja sen jälkeen. Tavoitteena on tuottaa tutkimustuloksia, joilla voidaan 1) lieventää viruspandemian vaikutuksia sosiaalityön asiakkaiden elämään, 2) vähentää sosiaalialan ammattilaisten työkuormitusta, edistää heidän hyvinvointiaan ja lisätä heidän ammatillista ”iskukykyisyyttään” sekä 3) parantaa sosiaalihuollon organisaatioiden adaptiivista, sosiaalisesti kestävä ja ylläpitävää toimintaa pandemian aikana ja sen jälkeen. Tavoitteisiin nojaten tutkimushankkeessa asetetaan neljä tutkimustehtävää (vastedes RQ):

- 1) Mitä muutoksia ja haasteita erilaiset sosiaalityön erityistä tukea tarvitsevat asiakasryhmät kohtaavat pandemiaolosuhteissa ja sen jälkeen? (RQ1)
- 2) Millaisia henkilökohtaisia tuntemuksia ja tunteita ja ajatuksia sosiaalityön ammattilaiset kohtaavat pandemian olosuhteissa ja sen jälkeen? (RQ2)

- 3) Miten ammatillinen sosiaalityö muuttuu ja millaisia haasteita se kohtaa pandemian aikana ja sen jälkeen? Millaisia ratkaisuja sosiaalityössä ja sosiaalihuollon organisaatioissa kehitetään ja innovoidaan haasteisiin vastaamiseksi? (RQ3)
- 4) Miten sosiaalityö asemoituu julkisessa keskustelussa ja miten se huomioidaan toimijana pandemiaa hallinnoivissa toimenpidekokonaisuuksissa? (RQ4)

PANDA-hankkeen tutkimuskohteena ovat ensisijaisesti sosiaalityön *haavoittuvimmat, marginaalisimmat ja erityistä tukea tarvitsevat asiakasryhmät*, kuten kodittomat, huumeidenkäyttäjät, mielenterveysongelmista kärsivät ja rikoksesta tuomitut. Hanke pyrkii siten edistämään sosiaalista koheesiota torjumalla mainittujen väestöryhmien syrjäytymistä ja leimaamista. Hanke perustelee toimintaansa sosiaalityön globaaleilla eettisillä periaatteilla, joita ovat yhteiskunnan haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisarvon tunnustaminen, heidän ihmisoikeuksiensa puolustaminen sekä itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden edistäminen.

Toiseksi hankkeessa keskitytään *sosiaalityön etulinjan ammattilaisten osaamisen kehittämiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen*. PANDA-hankkeessa kerättyjen pandemian ensimmäisessä aallossa kerättyjen aineistojen luenta on osoittanut, että sosiaalityön on usein edellytetty toimivan yhteiskunnan viimesijaisena ”perälautana” silloin kun viranomais toiminta kriisiytyy, terveydenhuollon resurssit ehtyvät ja muut palveluntarjoajat sulkevat tarjontansa. Hallitsemattoman muutoksen ja uusiin olosuhteisiin sopeutumisen tiedetään aiheuttavan työntekijöille emotionaalista stressiä. Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että sosiaalityöntekijöillä on kohonnut riski sairastua uupumukseen (Lloyd ym. 2002; McFadden ym. 2015 Siebert 2006) ja kantaa asiakkaidensa traumoja (Graham ym. 2016; Quinn & Nackerud 2019). Voimia rasittavat myös pitkät työpäivät, suuri asiakaskuormitus, uhka joutua väkivallan kohteeksi ja muutoin vaaralliset työympäristöt (Blomberg ym. 2015; Shields & Kiser 2003). PANDA-hankkeen ensimmäiset tulokset osoittavat, kuinka sosiaalityöntekijöillä on pandemian kaltaisissa kriisitilanteissa oltava erityisosaamista, kuten poikkeuksellista joustavuutta ja toimintavalmiutta epätavallisiin tilanteisiin, ongelmanratkaisu- ja ennakoitokykyä, taitoa erottaa virheellinen ja oikea tieto toisistaan sekä kykyä nopeaan tiedon hankintaan ja soveltamiseen. Vaikka terveydenhuollon kantokyky onkin ollut julkisuudessa ensisijainen huolenaihe, on syytä kantaa vakavaa huolta sosiaalityön kuormituksesta koronaviruspandemian aikana ja sen jälkeen.

Kolmanneksi projektin tavoitteena on *vahvistaa sosiaalihuollon toimivuutta, parantaa sen kriisinhallintaa pandemiaolosuhteissa ja edistää kriisitilanteiden ennakoitua sen jälkeen*, kiinnittäen huomiota mm. seuraaviin kysymyksiin: sosiaalihuollon organisaatioiden johtaminen, organisatoriset ohjeistukset ja määräykset, ylisektoraalinen ja -rajainen yhteistyö, tiedonkulku ja tiedottaminen sekä digitaalisten palvelualueiden ja sosiaalisen median hyödyntäminen.

1.3. Tutkimuksen avulla syntyvät tutkimustulokset ja niiden tieteellinen vaikuttavuus, mahdollisuus tieteellisiin läpimurtoihin ja tutkimuksen uudistumiseen

Globaali pandemia on uudenlainen yhteiskunnallinen ilmiö. Tutkimuksen kansainvälisellä kentällä vallitsee sen suhteen varsin epätavanomainen tilanne: sosiaalityön kysymyksiä pandemian aikana käsittelevää empiiristä ja vertaisarvioitua tutkimusta ei toistaiseksi ole (ks. kuitenkin Camara ym. 2020; Diderichsen ym. 2019). Näin ollen PANDA-tutkimusryhmä toteuttaa *kansainvälisessä kärjessä kulkevaa ja tieteellisesti korkeatasoista tutkimushanketta* tarjoamalla *temaattisesti monipuolisen ja -tasoisen näkymän haasteisiin*, joita erityisen tuen tarpeessa olevat sosiaalityön asiakkaat ja muut haavoittuvassa asemassa olevat kansalaiset kohtaavat koronaviruspandemian kehystämässä olosuhteissa. Empiirisistä analyyseista rakentuvan ilmiökuvan taustalla vaikuttavat tiivistyneen modernin (Harrikari & Rauhala 2019) teoreettiset

premissit: pandemia on luonteeltaan emergentti ja vaikutuksiltaan kompleksinen ilmiö, jonka ymmärtäminen ja hallinta edellyttävät sosiaalityöltä monitasoista systeemistä ajattelua ja ”globaalin” sosiaalityön perusohjeen omaksumista: ”think globally, act locally” (Robertson 1995). Sosiaalityieteellisesti tarkastellen pandemia tarjoaa sosiaalityön kysymyksiä huomattavasti laajemman näkymän yhteiskuntien toimintaperiaatteisiin; Pandemia toimii ikään kuin niiden perustavia mekanismeja ja rakenteita paljastavana ”koelaboratoriona”.

PANDA-tutkimusryhmän *käytännöllinen tavoite* on tutkimustulostensa perustalta kehittää sosiaalityön pandemia-aikaisia käytäntöjä, joissa tutkimusnäyttöperustaisuuden ohella tärkeän osan saavat ammattieettiset periaatteet ja organisaatioiden sosiaalisesti kestävä kehityksen strategiat. Hankkeen aineistojen pohjalta tehty alustavat havainnot viittaavat siihen, että pandemia teki näkyväksi sosiaalipalvelujärjestelmän puutteita ja organisaatioissa pinnan alla kyteneitä ongelmia. Hankkeessa kiinnitetään erityistä huomiota tutkimustulosten validointiin ja käytännön implementointiin, toisin sanoen, toimintamallien kehittämiseen pandemia-aikaiseen ja sen jälkeiseen sosiaalityöhön. Tuloksista johdetaan konkreettisia toimenpidesuosituksia kansallisille yhteistyökumppaneille ja tarjotaan aineksia kriisiajan kansallisten strategioiden laatimiseen. Lisäksi PANDA-tutkimusryhmä koordinoi globaalia COVID-19 Social Work Research Forum -tutkimusverkostoa ja eurooppalaista SOCSOL-konsortiota, jotka tarjoavat erinomaisia väyliä levittää tutkimustuloksia ja toimivia käytäntöjä kansainvälisesti (ks. luku 3.2.).

1.4. Haun erityistavoite

PANDA-tutkimusryhmän tutkimustyö lävistää useat sosiaalityön tutkimusrahoituksen painoalueet. Hankkeessa analysoidaan sosiaalityötä osana *sosiaali- ja terveydenhuollon etuuksien ja palveluiden järjestelmää* (RQ 1-4). Pandemiaolosuhteissa sosiaalityö on saanut ulkopuolelta osoitettuja tehtäviä ja joutunut uudessa tilanteessa hakemaan paikkaansa palvelujärjestelmässä. Palvelujärjestelmän kantokyky, toimivuus ja sen *kyky ennakoida* ovat kriisiaikoina kansalaisten hyvinvoinnin turvaamisen ja *vaikuttavan sosiaalityön* perusehtoja. Vaade edelleen korostuu, kun kyse on *erityistä tukea tarvitsevista* (RQ1) kansalaisista, joilla muutenkin esiintyy vaikeuksia päästä palveluiden piiriin. Palvelujärjestelmän äkilliset muutokset ja heikko tiedonkulku ovat pandemia-aikana heikentäneet näiden ryhmien avun saamisen mahdollisuuksia.

Niin ikään hanke tuottaa tietoa *sosiaalityön työmenetelmistä*, joiden muutoksesta pandemian ehdollistamassa toimintaympäristössä hankkeen ensimmäisen vaiheen aineistot kertovat havainnollisesti (RQ2, RQ3). Siirtymä kasvokkaisesta asiakastyöstä etätöhyöhön tuotti keväällä 2020 ennen kokemattomia haasteita sosiaalityön asiakkaille, työntekijöille ja työyhteisöille. Kerätyt tutkimusaineistot vahvistavat kuitenkin kiistatta sosiaalityössä otetun laajamittaisen ”digiloikan”, jossa työhön kehitettiin muun muassa digitaalisia alustoja ja hybridisovelluksia.

2. Tutkimushankkeen toteutus

2.1. Työsuunnitelma ja aikataulu

PANDA-tutkimusryhmän tavoitteena on tarjota yksityiskohtainen näkymä haasteisiin, joita sosiaalihuollon organisaatiot, sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön asiakkaat kohtaavat pandemia-aikaisissa olosuhteissa ja sen jälkeen. Hankkeessa esitetään neljä analyttistä tutkimustehtävää (ks. luku 1.2.). Tutkimustehtäviä ratkaistaan hankkeen neljässä työpaketissa, joissa hyödynnetään kuudenlaisia tutkimusaineistoja. Analyttisestä erottamisesta huolimatta tutkimustehtävät kietoutuvat erottamattomasti toisiinsa, muodostaen selkeän ja koherentin ilmiökentän.

PANDA-tutkimusryhmä on kerännyt maaliskuusta 2020 lähtien systemaattisesti pandemia-ai-
kaista sosiaalityötä kuvaavia tutkimusaineistoja (ks. luku 2.2.). Ensimmäiset takautuvat aineis-
toseurannat aloitettiin vuoden 2020 alusta lähtien. *Pandemian varhaisvaiheesta lähtien kerätyt
tutkimusaineistot tarjoavat perustan käsillä olevan hankehakemuksen työpaketeille.* Tutkimus-
ryhmä on kerännyt pandemian ensimmäisen aallon aikana neljänlaisia tutkimusaineistoja, joita
täydennetään hankerahoituksen aikana. Lisäksi hanke aloittaa rahoituskauden aikana kahden
uuden tutkimusaineiston keruun. Hankkeen neljä työpakettia (vastedes WP) ovat:

- WP1 (vastaa kysymykseen RQ1, ks. luku 1.2.). Erityistä tukea tarvitsevien sosiaalityön asiakkaiden ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden kohtaamat henkilökohtaiset ja sosiaaliset haasteet pandemiaolosuhteissa;
- WP2 (RQ2) Etulinjan sosiaalityöntekijöiden kohtaamat ammatillisen osaamisen ja henkilökohtaisen hyvinvoinnin haasteet pandemiaolosuhteissa sekä niiden ratkaisut;
- WP3 (RQ3) Sosiaalihuollon organisaatioiden haasteet ja instituutioiden adaptiivinen hallinta pandemiaolosuhteissa;
- WP4 (RQ4) Sosiaalihuollon asema ja sosiaalityön paikka pandemia-aikaisissa olosuhteissa

Hankkeen tutkimustehtävien, työpakettien ja aikataulun väliset yhteydet käyvät ilmi taulukosta 1. Hankkeen työpakettien toteutusrytmissä sovelletaan pitkittäistutkimuksen kaltaista vuosikierrosta. Neljä työpakettia ovat käynnissä VTR-rahoituksen alkaessa vuoden 2021 alussa. Aineistonkeruun ensimmäinen kierros toteutettiin keväällä/kesällä 2020. Päiväkirja- ja kyselyaineistojen toisen kierroksen sekä uusien haastatteluaineistojen keruu toteutetaan keväällä 2021 (Q2, 2021). Tätä seuraa syksyllä 2021 aineistojen analyysi (Q3, 2021), jonka tuloksia kirjoitetaan vertaisarvoiduiksi julkaisuihin (Q4, 2021, 2022). Hanketyö sisältää näin ollen keväisen aineiston keruu- ja syksyisen analyysivaiheen. Toimintastrategia tarkistetaan pandemiatilanteen muutoksiin reflektoiden. Hanke jatkaa toimintaansa VTR-rahoituksen jälkeenkin.

[illegible]

Taulukko 1. PANDA-hankkeen aikataulu

2.2. Tutkimusaineisto, tutkimusmenetelmät ja tutkimusympäristö

Tutkimushanke on käynnistetty maaliskuun puolivälissä 2020. Tällöin hankkeessa aloitettiin pandemian ”ensimmäisen aallon” aineistonkeruu, joka jatkui kesäkuun 2020 loppuun saakka. Hanke vastaa esittämiinsä kysymyksiin kuudenlaisen tutkimusaineiston kautta, joista se keräsi pandemian ensimmäisessä vaiheessa seuraavat tutkimusaineistot (kansainvälisten konsortio-kumppaneiden keräämät rinnakkaisaineistot ilmoitetaan luvussa 3.2.):

1. *Sosiaalialan ammattilaisten päiväkirjat* (WP & RQ 1–4). Hanke esitti maaliskuun 2020 puolivälissä sosiaalityön ammattilaisille pyynnön kirjoittaa päiväkirjaa pandemia-aikaisista ajatuksistaan, tuntemuksistaan ja käsityksistään sosiaalihuollon, sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön asiakkaiden pandemia-aikana kohtaamista haasteista ja niihin kehitellyistä ratkaisuista. Päiväkirjaa kirjoitettiin toukokuun 2020 loppuun. Kyse on tietävästi kansainvälisesti ainutlaatuisesta pandemian varhaisvaiheessa käynnistystä aineistonkeruusta (n=33). Ensimmäisen vaiheen päiväkirja-aineiston laajuus on noin 300 sivua ja sitä analysoidaan swot-analyysillä, laadullisella sisällönanalyysillä ja diskurssianalyysillä.
2. *Sosiaalialan ammattilaisille osoitettu kysely* (n=409, WP & RQ 2–4). Hanke toteutti kesäkuussa 2020 yhteistyössä sosiaalialan ammattijärjestö Talentian kanssa pandemian ensimmäistä aaltoa käsittelevän kyselytutkimuksen, jolla kartoitettiin pandemian sosiaalialalle tuomia haasteita ja siellä kehitettyjä uudennaisia työtapoja (n=409). Kyselyn perustuu belgialaisen yhteistyökumppanin (ks. 3.2.) huhtikuussa 2020 toteuttamaan kyselyyn, jonka hankkeen tutkijat käänsivät suomalaisiin olosuhteisiin soveltuvaksi. Lomake sisältää neljä osiota, jotka käsittelevät a) asiakkaille tarjottavan tuen, b) työtapojen ja -olosuhteiden, c) henkilökohtaisen hyvinvoinnin ja d) sosiaalityön aseman muutoksia pandemia-aikana. Aineistoa analysoidaan tilastollisesti keskilukujen vertailusta monimuuttujamenetelmiin.
3. *Pandemia sanomalehti uutisointi* (WP & RQ4). Tutkimushankkeessa on kerätty systemaattinen aineisto Helsingin Sanomien kaikista korona-aiheisista kirjoituksista ajalta 1.1.–30.6.2020. Aineistolla analysoidaan pandemian prosessuaalista kaarta, sille avautuvan yhteiskunnallisen tilan syntyä ja sosiaalityön paikkaa siinä. Hankkeessa on kerätty myös joitain sosiaalityön asiakassegmenttejä käsittelevät kirjoitukset samalta ajalta. Aineisto tarjoaa mahdollisuuksia sekä määrällisten että laadullisten analyysien toteuttamiseen.
4. *Sosiaalityön ammattilaisten korona-aiheet keskustelut sosiaalisessa mediassa* (WP & RQ 2–4). Aineistot on kerätty rakenteellisen sosiaalityön opinnäytetyönä.

Hankkeen ensimmäisen vaiheen aineistoista kirjoitetaan neljää kansainväliseen lehteen tarkoitettua käsikirjoitusaihiota. Kaikki hankkeen tutkijat kuitenkin opettavat ja käynyt ilmeiseksi, että kirjoittaminen ilman ulkopuolista rahoitusta on muun työn ohella hyvin hidasta. Toisessa vaiheessa, keväällä 2021, hankkeessa kerätään ajallisesti vertailevat päiväkirja- ja kyselyaineistot ja HS-aineiston keruuta jatketaan riippuen pandemiatilanteen muutoksista. Uusina aineistoina toisessa vaiheessa (Q2, 2021–) kerätään seuraavat haastatteluaineistot:

5. *Sosiaalityön ammattilaisten haastattelut* (WP & RQ 1–3). Sosiaalityön ammattilaisten haastattelut aloitetaan keväällä 2021 ja niiden tarkoituksena on syventää päiväkirjojen tarjoamaa kuvaa sosiaalityön haasteista ja kehitetyistä ratkaisuista. Haastateltavat (n=15) rekrytoidaan päiväkirjan kirjoittajista.
6. *Sosiaalityön asiakkaiden haastattelut* (WP & RQ 1–3). Vuoden 2021 keväällä aineistonkeruuta laajennetaan sosiaalityön asiakaskuntaan. Tarkoitus on saada heidän oma äänensä kuuluviin kokemuksista, joita pandemia on tuonut tullessaan. Aineistonkeruussa lähestytään kahta sosiaalityön kolmannen sektorin sekä julkisen sektorin toimijaa, joiden piiristä haastateltavat (N=20) rekrytoidaan. Haastattelut analysoidaan laadullisin menetelmin.

Tutkimustehtävät, tutkimusaineistot ja aineistoihin systemaattisesti pureutuvat tutkimusmenetelmät muodostavat PANDA-hankkeen metodologisen perustan. Aineistojen hankintaa ja menetelmien valintaa ohjaa kriittisen realismin epistemologisen relativismin periaate, jonka mukaan saman tutkimuskohteen eri puolia voidaan valottaa erilaisilla aineistoilla ja menetelmillä (mixed methods). Yhdessä hankkeen neljä työpakettia muodostavat toisiaan täydentävän, metodologisesti heterogeenisen ja monidimensionaalisen, mutta teoreettisesti yhtenäisen, synergisien tutkimusasetelman.

Tutkimusinfrastrukturi. PANDA-hanke toteutetaan Lapin yliopistossa, joka tarjoaa hankkeelle työtilat ja -välineet. Keväällä 2020 tutkijaryhmä rakensi nopeasti ja määrätietoisesti tutkimusinfrastruktuurin, jonka toimijoita yhdistää huoli pandemian vaikutuksista heikoimmassa asemassa olevien elämään ja kiinnostus sosiaalityön muutoksiin pandemiaolosuhteissa. Globaaliin COVID-19 Social Work Research Forum -tutkijaverkostoon kuuluu noin 50 tutkijaa 25 eri maasta (ks. <https://www.ulapland.fi/EN/Webpages/PANDA-pandemic-social-work>). Heinäkuussa 2020 verkosto julkaisi ensimmäisen, sosiaalityön tilannetta pandemiaolosuhteissa 17 maassa käsittelevän raportin (Dominelli et al. 2020). PANDA-tutkimusryhmä koordinoi verkoston tapaamisia, hallinnoi sen verkkoalustaa, osallistui raportin toimittamiseen ja kirjoitti siihen Suomen tilannetta käsittelevän tilanneraportin. (Tiitinen ym. 2020).

Toukokuussa 2020 PANDA-tutkimusryhmä käynnisti eurooppalaisen SOCSOL -tutkimuskonsortion (10 EU-maata), joka yhteisesti analysoi sosiaalityön muutoksia pandemiaolosuhteissa. Käsillä olevan hakemuksen kansainvälisinä yhteistyötahoina toimivat pääosin konsortion jäsenet, jotka kaikki osallistuivat myös maaraportin laatimiseen (ks. Dominelli ym. 2020). Konsortio haki kesällä 2020 eurooppalaista tutkimusrahaa, mutta jäi niukasti ilman rahoitusta. Syksyllä 2020 konsortiossa on meneillään useita yhteisiä ja rinnakkaisia aineistonkeruu- ja kirjoitushankkeita, jotka sisältyvät tämän hakemuksen alaan. Konsortion yhteistyösopimukseen kuuluu, että hankkeen osapuolet voivat hakea kansallista tutkimusrahoitusta konsortion alaan kuuluihin hankkeisiinsa. Tämän lisäksi hankkeen PI on syksyllä 2020 kuulunut valtioneuvoston kanslian organisoimaan tutkijaryhmään, joka keräsi pandemiaa käsittelevää kansainvälistä tutkimustietoa. Yhteenvetona voi todeta, että hankkeen PI:n kansainvälisessä monografiassaan esittämä teesi siitä, että pandemian kaltaiset ekologiset ilmiöt ovat merkittävien sosiaalityöhön vaikuttava tulevaisuuden tekijä, on realisoitunut nopeasti (Harrikari & Rauhala 2019).

2.3. Riskien arviointi ja vaihtoehtoinen toteutustapa

Sosiaalityön kenttä, jolle PANDA-hanke sijoittuu, on luonteeltaan sensitiivinen. Tutkimustyö kohdistuu yhteiskunnan heikoimmassa asemassa oleviin ja erityisen tuen tarpeessa oleviin sosiaalityön asiakkaisiin sekä heidän kanssaan pandemiaolosuhteissa työskenteleviin sosiaalityön ammattilaisiin. Myös koronavirukseen, sen vaikutuksiin ja pandemian hallitsemiseen kohdistuvat politiikat ovat osoittautuneet hyvin sensitiiviseksi kokonaisuudeksi. Aiheen moniulotteinen sensitiivisyys edellyttää huolellista, läpinäkyvää ja eettisesti kestävästä aineistonkeruusta, aineistojen säilyttämistä ja aineistojen hyödyntämistä. Edellä mainitut seikat edellyttävät tutkimusprosessin periaatteiden, ohjeistuksien, prioriteettien ja arkipäiväisten toimintakäytäntöjen huolellista suunnittelua. Erityisesti muuttuva pandemiatilanne on huomiotava.

Tutkimusryhmä pyrkii tutkimushankkeen aikana tunnistamaan ja vähentämään hankkeen menestykselliseen toteutukseen kohdistuvia riskejä. Hankkeen onnistuneen läpiviennin kriittisimpiä tekijöitä ovat rahoitus ja viiveet suunnitelluissa projektiaikatauluissa, mikä edellyttää vaihtoehtoisten toteutustapojen punnintaa. Rahoitusta hankkeelle on haettu syksyllä 2020 SA:sta, Koneen säätiöstä ja SKR:lta. Viiveitä tutkimusprosessissa voidaan torjua hyvällä ennakkosuunnittelulla, seuraamalla tarkasti hankkeen edistymistä ja pitämällä säännöllisiä hanke- ja yhteistyötapaamisia. Työpaketteihin sisältyvät tapaustutkimukset mahdollistavat joustavan työskentelytavan, mikäli niissä esiintyy aikataulullisia tai muita haasteita. Yhteistyön jatkaminen kyselyaineiston osalta yhteistyökumppani Talentian kanssa mahdollistaa sen, että päivitetty ja ajallisesti vertailevat pandemiakyselyt voidaan kerätä. Kaikkiin tutkimusaineistoihin on kerättävä tutkimusluvut vuoden 2021 keväällä haastatteluaineistoja lukuun ottamatta. Aineistoihin haetaan tarvittavat luvat suunniteluista organisaatioista heti alkuvuodesta 2021 ja mikäli lupien saamisessa esiintyy merkittäviä vaikeuksia, aineisto hankitaan toisesta organisaatiosta.

3. Tutkimusryhmä ja yhteistyötahot

3.1. Tutkimushankkeessa työskentelevät henkilöt ja hankkeen kannalta keskeiset ansiot

- **YTT Timo Harrikari, sosiaalityön professori, LY.** Harrikari toimii PANDA-hankkeen johtajana ja kantaa yleisvastuun kaikista työpaketeista. (ansiot ks. CV & LoP liitteenä)
- **YTT Laura Tiitinen, sosiaalityön yliopistonlehtori (ma.), LY.** Tiitinen toimii hankkeessa jälkitohtorointivaiheen tutkijana sekä työpaketin 3. vastaavana tutkijana. Tiitinen on julkaissut 6 vertaisarvioitua artikkelia, luvun ammatillisessa teoksessa sekä useita muita ammatillisia julkaisuja. Tutkimuksessaan Tiitinen on erikoistunut rakenteellisen sosiaalityön ja sosiaalityön ammatillisen tiedon edistämiseen. Hän on tutkinut mm. sosiaalityön sananvapautta ja epäkohtien tuomista ilmi. Tiitisellä on useiden vuosien käytännön kokemus sosiaalityöntekijänä, mm. päihde- ja mielenterveysongelmaisten palveluissa.
- **YTT Sanna Ovaskainen, sosiaalityön yliopistonlehtori (ma.) LY.** Ovaskainen toimii hankkeen toisena päättäjänä ja vastaa sen työpaketeista 1 ja 4. Sosiologiasta väitellyt Ovaskainen on myös sosiaalityön maisteri, laillistettu sosiaalityöntekijä ja työskennellyt sosiaalityöntekijänä lastensuojelussa. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat ekologinen sosiaalityö, sosiaalityön paikallisten ja globaalien aineiden yhdistelmät sekä yksilöiden hyvinvointi. Ovaskainen on julkaissut vertaisarvioitua monografian, muutamia ammatillisia julkaisuja ja toiminut vertaisarvioitua antologian toimittajana.
- **YTT, dos. Marjo Romakkaniemi, sosiaalityön yliopistonlehtori, LY.** Romakkaniemi toimii hankkeen toisena päättäjänä ja vastaa työpaketeista 1 ja 2. Romakkaniemi on kuntouttavan sosiaalityön, erityisesti mielenterveystyön dosentti Itä-Suomen yliopistossa. Hän on julkaissut 16 vertaisarvioitua artikkelia, kolme monografiaa ja useita ammatillisia julkaisuja. Romakkaniemi on tutkinut sosiaalityön tiedontuotantoa, mielenterveyden kysymyksiä, sosiaalista ja ammatillista kuntoutusta sekä vammaissosiaalityötä. Romakkaniemellä on 22 vuoden käytännön kokemus ja 12 vuoden opetuskokemus sosiaalityöstä.

Hankkeen liittyminen vastuullisen johtajan tai tutkimusryhmän aiempaan tai muuhun tutkimukseen. PANDA-hanke liittyy erottamattomasti sen tutkijoiden aiempaan ja meneillään olevaan tutkimukseen. Kaikki tutkijat ovat tavalla tai toisella käsitelleet tutkimuksissaan sosiaalityön asiakkaiden, muiden haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten, sosiaalityön ammattilaisten ja sosiaalihuollon organisaatioiden haasteita ja ongelmia. (ks. myös luku 3.2. ja Harrikari CV)

Tutkijankoulutuksen järjestäminen ja tutkijanuran edistäminen tutkimushankkeessa. Hanke järjestää tutkijakoulutusta ja edistää tutkijanuraa soveltamalla neliportaista tutkijauramallia, jolla tutkijaryhmään tavoitellaan synergistä oppimisympäristöä. Jälkitohtorointivaiheen tutkijat pätevöityvät hankkeen aikana dosenteiksi. Pätevöityminen tapahtuu kirjoittamalla hankkeen tutkimustuloksista artikkeleita kansainvälisiin julkaisuihin. Tämän lisäksi tutkijat antavat tiedekunnassa etukäteen sovitun määrän opetusta, jonka kautta hankkeen tulokset siirtyvät nopeasti käytäntöön. Tutkimusryhmän jäsenten pedagoginen osaaminen laajentaa heidän asiantuntijuuttaan ja edistää heidän opetustaitoaan, joka on ehtona dosentiksi nimittämiseksi. Hanke tarjoaa myös tutkimusapulaiseksi palkattavalle väitöskirjatutkijalle mahdollisuuden hyödyntää hankkeen tutkimusaineistoja. Lisäksi hanke rekrytoi tutkijanurasta kiinnostuneita maisteriopiskelijoita, jotka hyödyntävät hankkeen tutkimusaineistoja opinnäytetöissään.

3.2. Yhteistyötahot ja niiden keskeiset ansionsa hankkeen kannalta

Kotimainen yhteistyö. PANDA-tutkijaryhmällä on laaja ja konkreettinen tutkimus- ja muiden yhteistyöpartnereiden verkosto. Kotimaassa tutkimusryhmä on toiminut hankkeen alkuvaiheen

aikana yhteistyössä Valtioneuvoston kanslian, Sosiaali- ja terveysministeriön, sosiaalialan ammattijärjestö Talentian ja sosiaalityön yliopisto-opetusta tarjoavien yksiköiden yhteistyöverkosto SosNetin kanssa. Syksyllä 2020 tutkijaryhmä on laatinut VNK:lle kuusi raporttia, joissa tarkastellaan väestön hyvinvoinnin muutoksia pandemia-aikana kansainvälisen tutkimuksen valossa (ks. Harrikari LoP, B1). Sosiaali- ja terveysministeriö, Talentia ja SosNet ovat olleet hankkeen nimettyinä yhteistyökumppaneina eurooppalaisen SOCSOL-tutkimuskonsortion rahoitushakemuksessa. STM on ollut mukana kansallista säätelyä ohjaavana toimijana, Talentia laajasti sosiaalialan ammatilaisia kokoavana yhteistyötahona ja Sosnet sosiaalityön koulutusta tarjoavana verkostona. Hankkeen tavoite on ollut, että kyseisten toimijoiden kanssa kehitettiin sosiaalityön pandemia-aikaista säätelyä, ammatillista osaamista ja opetusta tulevaisuudessa. Toimijoiden välityksellä tutkimustulokset siirtyisivät nopeasti sosiaalityön käytäntöihin.

Kansainvälinen yhteistyö. Kansainvälisessä yhteistyössä hankkeella on kolme toimintamuotoa: 1) kahdenkeskinen ja monenkeskinen aineistonkeruu, yhteiskirjoittaminen ja julkaiseminen, 2) temaattiset työpajat ja 3) tutkijavierailut, jotka edistävät tutkijoiden liikkuvuutta ja jälkitohtorointivaiheen tutkijoiden itsenäistymistä tiedeuralla. *PANDA-hankkeen yhteistyökumppaneina toimivat (pääosin) eurooppalaisen konsortion tutkijaryhmät.* Kansainväliset yhteistyötahot, tutkimusryhmien johtajat ja niiden keräämät rinnakkaisaineistot ovat:

- Alicanten yliopisto, Espanja, Prof. Miguel Mateo-Perez, päiväkirjat, sos. media;
- University College of Dublin, Irlanti, Prof. Joseph Mooney, päiväkirjat, kysely;
- Hogeschool PXL, Belgia, Dr. Inge Paastels, kysely;
- Latvian yliopisto (Riika), Latvia, Prof. Liga Rascana, päiväkirjat; haastattelut
- Ljubjanan yliopisto, Slovenia, Prof. Vesna Leskosek, päiväkirjat;
- Lundin yliopisto, Ruotsi, Dr. Lupita Svensson, päiväkirjat, sosiaalinen media;
- Tallinnan yliopisto, Dr. Kersti Kriisk, päiväkirjat, sanomalehdet, haastattelut;
- Tokion yliopisto, Prof. Junko Wake, päiväkirjat;
- Torinon yliopisto, Dr. Giovanni Cellini, haastattelut, päiväkirjat;
- Lontoon yliopisto, Royal Holloway, Prof. Anna Gupta; haastattelut.

Konsortion ja sen tutkimushankkeiden johdossa toimii monipuolisen ja pitkän kokemuksen omaavia sosiaalityön tutkimuksen professoritasoisia toimijoita. Kaikki konsortion jäsenet ovat vahvistaneet sähköpostitse nimensä käytön tässä hakemuksessa. Konsortiorakenne muodostaa maantieteellisesti kattavan verkoston, johon sisältyy monialaista sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntemusta. Poikkitieteellisyyttä hyödynnetään konsortion kansallisten tutkimusryhmien kokoonpanoissa, joihin kuuluu mm. oikeustieteilijöitä, antropologeja ja terveystieteilijöitä. Kansallisilla tutkijaryhmillä on maissaan yhteistyökumppaneita, joilla on vakuuttava kokemus sosiaalityön säätelyn toteuttamisesta, ammatillisesta toiminnasta ja opetuksesta.

4. Vastuullinen tiede

4.1. Tutkimuseettiset kysymykset

Haavoittuvassa asemassa olevat tutkimukseen osallistujat. Pandemia sosiaalisena ja epidemio-logisena ilmiönä on sensitiivinen tutkimuskohde. PANDA-hankkeen eettisiä haasteita lisää, että tutkimuksen kohteena ovat globaalin pandemian vaikutukset kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten elämään; niiden, joilla muutenkin esiintyy vaikeuksia jokapäiväisestä elämästä, toimeentulon hankkimisesta ja sosiaalisista suhteista selviämisessä. Kohderyhmien valinnassa, haastattelujen toteuttamisessa ja tutkimustulosten raportoinnissa tullaan

kiinnittämään erityistä huomiota periaatteisiin ja toimiin, jotka edistävät marginaaliryhmien ihmisarvoa ja vähentävät syrjäyttämistä. Erityistä tutkimuseettistä reflektointia edellyttäviä aggregaattitason kohderyhmiä ovat lapset, vanhukset, vammaiset, etniset ryhmät, alkuperäiskansojen edustajat ja kielivähemmistöt. PANDA-hankkeessa erityistä eettistä reflektointia edellyttävät käytännöt ja kohtaamiset kodittomien, päihteiden ongelmakäyttäjien, mielenterveysongelmaisten ja rikoksista tuomittujen kanssa.

Tutkimusprosessin eettinen hallinnointi. Sosiaalityö ja sen tutkijat ovat erikoistuneet työskentelemään sensitiivisten ilmiöiden ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten kanssa. Tutkimushankkeen kaikki tutkijat ovat tutkijakoulutuksensa ohella yliopistokoulutettuja sosiaalityöntekijöitä. Näin ollen he ymmärtävät vallitsevan lainsäädännön, ammattieettisten säännöksiin ja tutkimuseettisten periaatteiden väliset yhteydet. Pelkästään ammatillisen kokemuksensa perusteella tutkijoilla on valmiudet ymmärtää ihmiselämän haastavia ilmiöitä ja työskennellä arkaluonteisten asioiden kanssa. Hankkeeseen kiinnitetään kolmesta kokeneesta tieteellisestä asiantuntijasta koostuva ohjausryhmä, joka tarjoaa mahdollisuuden käsitellä eettisiä haasteita hankkeen toteutuksen aikana. Lapin yliopisto on sitoutunut noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan esittämää hyvää tieteellistä käytäntöä (TENK 2012). PANDA-hanke toteutetaan näitä linjauksia noudattaen hankkeen suunnittelusta tutkimusaineistojen keruuseen, aineistojen analysointiin, niiden julkaisemiseen ja tutkimustuloksista tiedottamiseen saakka.

Tutkittavien suostumus ja tutkimusluvat. PANDA-hankkeen tutkijat varmistavat yhdessä, että tutkimukseen osallistuvien arvoja kunnioitetaan, heidän etunsa huomioidaan ja intressinsä turvataan kaikissa olosuhteissa. Hankkeeseen osallistuvia informoidaan siitä, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja perustuu osallistujan omaan tahdonilmaisuun. Osallistujia informoidaan myös siitä, ettei osallistumisesta kieltäytyminen johda sanktioihin tai henkilökohtaisten etujen menettämiseen ja että tutkimuksesta voi vetäytyä milloin vain sanktioitta.

PANDA-hankkeessa kerättäviin tutkimusaineistoihin lukeutuu sekä avoimesti saatavilla olevaa (sosiaalinen media, sanomalehdet, WP:t 2-4) että henkilökohtaisia ja luottamuksellisia tunnistetietoja sisältävää tutkimusaineistoa (päiväkirjat and kyselyt, WP:t 1-3). Päiväkirjan kirjoittamiseen, kyselyihin ja haastatteluihin osallistuvat saavat 1) *kirjeen, jossa tutkimushanke esitellään* yleisesti ja tarkempaa tietoa osallistumisesta sisältävän *informaatiolehden* ymmärtämällään kielellä (suomi, ruotsi tai englanti), sekä 2) *suostumuslomakkeen* haastatteluun tai kyselyyn osallistumiseksi. Näin on menetelty hankkeen ensimmäisen vaiheen aineistokeruun suhteen; päiväkirja-aineiston kirjoittajia ja kyselyyn vastanneita on informoitu vastaamisen olevan vapaaehtoista ja he ovat antaneet tietoisensa suostumuksensa tutkimukseen osallistumiseen. Keväällä 2021 toteutettaviin asiakashaastatteluihin pyydetään asianmukaiset tutkimusluvat organisaatioilta, joiden kautta asiakashaastattelut rekrytoidaan ja henkilökohtainen suostumus haastateltavilta. Haastatteluissa ei kerätä henkilökohtaisia tietoja (nimi, yhteystiedot ym.) ja haastateltavan mielen- ja/tai päihtymystila arvioidaan ennen haastattelun toteuttamista.

Tutkittavien anonymiteetin suojaaminen ja tutkimusaineiston salassapito. PANDA-hankkeessa tutkimusaineiston luottamuksellisuus turvataan ja henkilöiden anonymiteetti taataan kaikissa olosuhteissa. Hankkeen tutkijat poistavat tutkimusaineistoista kaikki tunnistetiedot ja anonymisointi alkaa tiedon tallennushetkestä. Tällä varmistetaan, että riski tutkimukseen osallistuvien tunnistamisesta pysyy mahdollisimman pienenä läpi koko tutkimushankkeen. Tiedonkeruun aikana tapausyksiköistä käytetään nimettömiä koodeja, eikä henkilöiden, ryhmien tai organisaatioiden henkilöllisyyttä paljasteta kenttämuistiinpanoissa tai äänitallenteissa. Luottamuksellisuus ja osallistujien anonymiteetti taataan myös tulosten julkaisemisvaiheessa, jollei periaatteesta poikkeamista pidetä erityisestä syystä perusteltuna tai siitä sovita erikseen.

4.2. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen

Tutkimushanke sitoutuu työssään ihmisarvon, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen sekä syrjinnän ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien leimaamisen vastustamiseen. Pandemian aikana on otettu käyttöön ”uuden normaalin” käsite. Samalla uuden normaalin käänköpuolena määritellään myös uusi ”epänormaali”. Tutkimushankkeen ensimmäiset analyysit viittaavat mm. poikkeavan käyttäytymisen uudelleen määrittelyyn, sosiaalityön piirissä olevien henkilöiden leimaamiseen ja heihin kohdistuvien valvontatoimien tehostamiseen.

Tulonsiirroilla, sosiaalipalvelujärjestelmillä ja ammatillisella sosiaalityöllä on pandemia-aikana tärkeä rooli kansalaisten yhdenvertaisuuden edistämisessä; palkkatyöstä toimeentulon saavan väestön hyvinvoinnin ylläpitämisessä, pandemian aiheuttamien hyvinvointihaasteiden ennakoinnissa ja sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa. Hankkeen ensimmäiset tulokset osoittavat, että systeeminen ajattelu, palvelujärjestelmän kyky mukautua ja sosiaalialan ammattilaisten ”iskukykyisyys” ovat avainasemassa, kun pandemiaolosuhteissa pidetään yllä sosiaalisia turvaverkkoja, tuetaan väestön toimeentuloa ja ratkotaan hyvinvointia uhkaavia uusia haasteita. Järjestelmän, organisaatioiden ja työntekijöiden ”iskukykyisyyttä” voidaan vahvistaa ennakoimalla ja analysoimalla kriittisiä tapauksia, rakentamalla sosiaalityön johtamisen ja yhteistyön toimintamalleja sekä tarjoamalla työntekijöille työvälineitä kriisiolosuhteisiin.

4.3. Avoimen tieteen edistäminen

Avoimen tieteen edistäminen. PANDA-hanke on sitoutunut niihin avoimen tieteen edistämisen periaatteisiin, joita Suomen Akatemia tutkimushankkeita koskevissa hauissa edellyttää. Hankkeen budjettiin varataan rahoitusta turvaamaan avoimen tieteen edistämisen mahdollisuus. Tutkimustulokset julkaistaan artikkeleina korkeatasoisissa kansainvälisissä tieteellisissä julkaisuissa. Julkaisut kirjoitetaan joko tutkimusryhmän kesken tai kansainvälisten yhteistyöpartnereiden kanssa. Tämän lisäksi hanke tuottaa tutkimustuloksistaan sosiaalityön käytännöllisiä pandemiaohjeistuksia kotimaisilla kielillä kirjoitettuina raportteina.

Aineistonhallintasuunnitelma. PANDA-hanke on laatinut vuoden 2020 syksyllä hankkeen aineistonhallinta- ja julkaisusuunnitelman. Tutkimustietojen hallintaa eli kaikkea hankkeessa toteutettavaa tietojen keräämistä, hallintaa, säilyttämistä, jakamista, hyödyntämistä ja uudelleenkäyttöä ohjaavat FAIR-periaatteet (tietoaines on löydettävissä, käytettävissä, yhteentoimivaa, uudelleen hyödynnettävissä). Hanke noudattaa kaikissa tietojenkäsittelyn vaiheissa Lapin yliopiston tietosuojapolitiikkaa. Haastatteluja toteutetaan ja tietoja tallennetaan vain tutkimustehäviin vastaamiseksi; tehtävien näkökulmasta tarpeetonta tietoaainesta ei kerätä tai tallenneta. Kaikki tutkimustieto tallennetaan sähköisessä muodossa ja Lapin yliopiston IT-palvelut vastaavat tiedon tallennuksen turvallisuudesta ja varmuuskopioinnista. Tietoihin pääsevät käsiksi vain tutkijat ja he käsittelevät sitä vain salasanasuojatuilla muistitikuilla. Kaupallisten palveluntarjoajien pilvipalveluja ei käytetä tutkimusaineiston tallentamiseen. Aineisto tallennetaan uudelleen hyödynnettävyyden vuoksi muodossa, joka tukee yleisiä metatietostandardeja ja se toimitetaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkeistoon, kun PANDA-hanke on saatu päätökseen ja/tai kaikki asianmukaiset julkaisut ovat tulleet julkaistuiksi.

4.4. Kestävän kehityksen periaatteiden huomioonottaminen

Panda-hanke edistää samanaikaisesti useampaa kestävän kehityksen päämäärää. Koronaviruspandemia on aiheuttanut merkittäviä muutoksia yhteiskuntien sosioekologiseen kudokseen, mikä heijastuu mm. oletuksessa ”uudesta normaalista”. Edessämme saattaa

olla uudentyyppinen poikkeavaksi määrittelemisen, suvaitsemattomuuden ja leimaamisen aikakausi. Sen tutkiminen, *miten pandemia vaikuttaa haavoittuvimmassa asemassa oleviin ja erityistä tukea tarvitseviin yhteiskuntaryhmiin auttaa edistämään kansalaisten yhdenvertaisuutta, osallistumista ja hyvinvointia*.

Toiseksi, sosiaalityö on pohjimmiltaan vaativaa asiantuntijatyötä, mutta kriisitilanteessa sosiaalityön ammattilaiset ja organisaatiot ovat erityisen paineistettuja ja niiden todellisia toimintavalmiuksia testataan. Sosiaalityön organisaatioiden toiminnan analysointi ja operatiivisten mallien kehittäminen pandemiaolosuhteisiin edistää *yhteiskunnallisten instituutioiden kantokykyä*. Pandemian puhkeaminen toimii elävänä todisteena siitä, että olemme siirtymässä aika-kauteen, jossa kohtaamme lisääntyvästi ihmiskunnan elinoloja ja selviytymistä konkreettisesti vaarantavia ekologisia uhkia. Uhat aiheuttavat yhteiskunnallista epävakautta, eturyhmien välisiä jännitteitä, ekologista kilpailua ja myös pyrkimyksiä tehostaa ihmisten valvontaa. (Harrikari & Rauhala 2019, 130–164.) Näin ollen hanke edistää tutkimustuloksillaan ja niistä kehitettävillä toimintamalleilla sosiaalisesti kestävästä globaalista kehitystä.

5. Yhteiskunnalliset vaikutukset ja vaikuttavuus

5.1. Vaikutukset ja vaikuttavuus tiedeyhteisön ulkopuolella

PANDA-hanke kontribuoi seuraaviin yhteiskunnallisiin aiheisiin a) haavoittuvassa asemassa olevien ja erityistä tukea tarvitsevien oikeudet ja hyvinvointi; b) sosiaalityön etulinjassa työskentelevien osaaminen ja hyvinvointi; c) sosiaalihuollon organisaatioiden adaptiivinen hallinta ja iskukykyisyys; d) sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen asema julkisessa palvelujärjestelmässä, keskustelussa ja tiedotusvälineissä; sekä e) pandemiatapausten, niihin kohdistuvan hallinnoinnin sekä sosiaalipalvelujen keskinäinen dynamiikka ja jännitteet. Yleisemmin tarkasteltuna Panda-hankkeessa toteutettava tutkimus- ja kehittämissuoritus tulee vähentämään ja lievittämään tulevien pandemioiden aiheuttamia sosiaalisia, taloudellisia ja mielenterveydellisiä ongelmia. Odotetut vaikutukset voidaan spesifimmin jakaa kolmeen ryhmään:

- 1) Sosiaalityön erityinen rooli on yhteiskunnan haavoittuvimmassa asemassa olevien hyvinvoinnin ja oikeuksien turvaaminen. PANDA-hankkeen työn tavoitteena on *sosiaalityön käytäntöjen ja mallien kehittäminen*, joka vähentävät pandemian aiheuttamia haittoja työkohtaryhmien keskuudessa. Neljän työpaketin tavoite on tuottaa empiirisiä tutkimustuloksia, hyviä käytäntöjä, malleja ja suosituksia, jotka palvelevat sosiaalityön asiakkaita.
- 2) Hanke analysoi sosiaalityön etulinjan ammattilaisia, heidän työtapojaan ja hyvinvointiaan pandemiaolosuhteissa. *Sosiaalityön työtapoja voidaan kehittää, kriisityön osaamista ja lisätä ammattilaisten stressinsietokykyä parantaa tutkimustuloksien avulla*. Tämä johtaa parempaan ammatilliseen valmiuteen, joustavuuteen ja iskukykyisyyteen pandemiaolosuhteissa. Tulokset tarjoavat myös vaihtoehtoja sosiaalipalveluorganisaatioille sopeutua uusiin olosuhteisiin (adaptiivinen hallinta) ja ratkaisuja parantaa niiden sosiaalista kantokykyä (resilienssi). Tutkimus- ja kehitystyön vaikutukset tullaan näkemään sosiaalipalveluorganisaatioiden ennakoivana työnä, asianmukaisena johtamisena, sekä organisaatioiden välisen tiedonkulun tehostumisena pandemian kaltaisissa kriisitilanteissa.
- 3) Tutkimushanke paikantaa sosiaalityön suhdetta muihin organisaatioihin ja toimijoihin pandemia-aikana ja sen jälkeen. Julkinen huoli pandemia-aikana on kohdistunut lähinnä terveydenhuollon resurssien riittävyyteen ja elinkeinotoiminnan jatkuvuuteen. Hanke tarjoaa tutkimustuloksillaan lainsäätäjälle ja pandemian vastatoimista vastaaville viranomaisille välineitä arvioida sosiaalityön asianmukaista paikkaa tulevaisuuden pandemioissa.

6. Lähdeluettelo

- Adams, R., Dominelli : & Payne M. (2009, toim.). *Social work: Themes, issues and critical debates*. 3rd edition. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Asprone, D. & Manfredi G. (2014) Linking disaster resilience and urban sustainability: a global approach for future city. *Disasters* 39 (SI): 96–111.
- Beck, U. (1986) *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Blomberg, H., Kallio, J., Kroll, C. & Saarinen, A. (2014). Job Stress among Social Workers: Determinants and Attitude Effects in the Nordic Countries. *British Journal of Social Work* 45 (7), 2089–2105.
- Boyd, E. & Folke, C. (2012, eds.) *Adapting Institutions: Governance, Complexity and Social-Ecological Resilience*. Cambridge University Press.
- Camara, S. Delamou, A., Millimouno, T. A., Kourouma, K, Ndiaye, B. & Thiam, S. (2020) Community response to the Ebola outbreak: Contribution of community-based organisations and community leaders in four health districts in Guinea. *Global Public Health*, DOI: 10.1080/17441692.2020.1789194
- Diderichsen, Giraldo da Silva Augusto, L. & Perez, B. (2019) Understanding social inequalities in Zika infection and its consequences: A model of pathways and policy entry-points, *Global Public Health*, 14 (5), 675–683.
- Dominelli, L, Harrikari, T., Mooney, J., Leskosek, V. & Kennedy Tsunoda, E. (2020, eds.) *COVID-19 and Social Work. A Collection of Country Reports*. Milano: IASSW. <https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2020/07/IASSW-COVID-19-and-Social-Work-Country-Reports-Final-1.pdf>
- Ductor, L. & Leiva-Leon, D. (2016) Dynamics of global business cycle interdependence. *Journal of International Economics* 102: 110–127.
- Gehlert, S. & Browne, T. (2019) *Handbook of Health Social Work*. 3rd Edition. San Francisco: Wiley.
- Gomez, D., Matesanz, T, & Ortega, G. (2013) Measuring global economic interdependence: A hierarchical network approach. *The World Economy* 36 (12): 1632–1648.
- Graham, J. R., Shier, M. L., & Nicholas, D. (2016). Workplace congruence and occupational outcomes among social service workers. *British Journal of Social Work* 46 (4), 1096–1114.
- Harrikari, T. & Rauhala, P-L (2019) *Towards Glocal Social Work in the Era of Compressed Modernity*. London & New York: Routledge.
- IFSW (2018) *Global Social Work Statement of Ethical Principles*. International Federation of Social Workers. <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/>, read 10th of June 2020.
- Jordan, B. (2007) The Political, Societal and economic context of practice. In Lymberly, M. & Postle, K. (toim.) *Social Work. A Companion to Learning*. London: Sage, 11–19.
- Kumar, K., van Fenema, P. & von Glinow, M.A. (2009) Offshoring and the global distribution of work: Implications for task interdependence theory and practice. *Journal of International Business Studies* 40, 642–667.
- Lloyd, C., King, R. & Chenoweth, L. (2002) Social work, stress and burnout: A review. *Journal of Mental Health* 11 (3), 255–265
- Lorenz, W. (2014). Is history repeating itself? Reinventing social work’s role in ensuring social solidarity under conditions of globalization. Teoksessa Harrikari, T., Rauhala, P-L & Virrokannas, E. (toim.) *Social Change and Social Work. The Changing Societal Conditions of Social Work in Time and Place*. Farnham: Ashgate, 15–29.

- Metteri, A., Kröger, T., Pohjola, A. & Rauhala, P-L (2013 toim.) *Social Work Approaches in Health and Mental Health From Around the Globe*. Binghamton. The Haworth Social Work Practice Press.
- Pant, G. (2010) The future of energy security through a global restructuring. *South Asian Survey* 17 (1), 31–43.
- Payne, M. (2012) *Modern Social Work Theory*. 4th Edition. Oxford: Oxford University Press.
- Putnam, R. D. (2000) *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Quinn, A., Ji, P. & Nackerud, L (2019). Predictors of secondary traumatic stress among social workers: Supervision, income, and caseload size. *Journal of Social Work* 19 (4), 504–528.
- Rapeli, M., Cuadra, C., Dahlberg, R., Eydal, G. B., Hvinden, B., Omarsdottir, I. L., & Salonen, T. (2018). Local social services in disaster management: is there a Nordic model? *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 27, 618–624.
- Rifkin, J. (2008) *The Third Industrial Revolution. How Lateral Power is Transforming Energy, the Economy, and the World*. London: Palgrave Macmillan.
- Robertson, R. (1995) Glocalization: Time–space and homogeneity–heterogeneity. Teoksessa Featherstone, M., Lash, S. & Robertson, R. (toim.) *Global Modernities*. London: Sage, 25–44.
- Sherman L. et al. (2020) Incremental validity of coronaphobia: Coronavirus anxiety explains depression, generalized anxiety, and death anxiety. *Journal of Anxiety Disorders*, 74 (August 2020)
- Shields, G. & Kiser, J. (2003). Violence and aggression directed toward human service workers: An exploratory study. *Families in Society* 84 (1), 13–20.
- Siebert, D.C (2006) Personal and occupational factors in burnout among practicing social workers. *Journal of Social Service Research*, 32 (2), 25–44.
- Taleb, N.N. (2010) *The Black Swan: The Impact of Highly Improbable*. 2nd printing. London: Penguin.
- Therborn, G. (2013) *The Killing Fields of Inequality*. Cambridge: Polity Press.
- Tiitinen, L., Ovaskainen, S., Harrikari, T. & Romakkaniemi, Marjo (2020) The Case of Finland. In Dominelli, L, Harrikari, T., Mooney, J., Leskosek, V & Kennedy Tsunoda, E. (2020, eds.) *COVID-19 and Social Work. A Collection of Country Reports*. Milano: IASSW, 40–44.